

MENTALNO ZDRAVLJE U ZAJEDNICI

Tematski zbornik radova

Studentski kulturni centar Niš, 2017.

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

MENTALNO ZDRAVLJE U ZAJEDNICI

Tematski zbornik radova

Prvo izdanje, Niš 2017.

REDAKCIJA ZBORNIKA: prof. dr Zvezdan Arsić, doc. dr Bijana Jaredić, doc. dr Jelena Davidović-Rakić, doc. dr Olivera Radović (Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet), **doc. dr Kristina Ranđelović, doc. dr Jelena Opsenica Kostić, prof. dr Nebojša Milićević** (Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu)

Recenzenti:

**doc. dr Dušan Todorović
doc. dr Milica Mitrović
doc. dr Dušan Ranđelović**

Izdavač:

Studentski kulturni centar Niš

Za izdavača:

Dragana Petković, direktor

Saizdavač:

Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu

Urednik:

Aleksandar Blagojević

Urednik izdanja:

prof. dr Bojana Dimitrijević

Tehnički urednik:

Milica Ognjanović

Tiraž:

100

Štampa:

Medivest KT, Niš

ISBN 978-86-7757-241-9

Milica Milojković

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za psihologiju

**ULOGA PARTNERSKE AFEKTIVNE VEZANOSTI I TRAŽENJA IDENTITETA U
EMOTIVNIM ODNOSIMA U RAZUMEVANJU SEKSUALNIH STAVOVA I SEKSUALNO
RIZIČNOG PONAŠANJA ADOLESCENATA U SRBIJI**

Rezime

Osnovni cilj ovog istraživanja koje predstavlja repliku studije *The role of romantic attachment security and dating identity exploration in understanding adolescents' sexual attitudes and cumulative sexual risk-taking* (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015) jeste da se ispita veza između partnerske afektivne vezanosti, istraživanja identiteta, seksualnih stavova i ponašanja. Uzorak je obuhvatio 101 ispitanika starosti od 16 do 19 godina. U istraživanju su korišćeni sledeći instrumenti: Uptinik za procenu partnerske afektivne vezanosti (*Experiences in Close Relationships Scale*: Brennan, Clark & Shaver, 1998); *Relational Exploration in Depth* subscale of the *Utrecht-Management of Identity Commitments Scale* (Crocetti, Rubini & Meeus, 2008) – set pitanja koja se odnose na traženje identiteta; *An evaluation of a relationship education curriculum* (Gardner, Giese & Parrott, 2004) – set pitanja kojima se mere seksualni stavovi i Uptinik sastavljen za procenu seksualno rizičnog ponašanja.

Rezultati su pokazali da je Istraživanje identiteta je u pozitivnoj korelaciji sa seksualnim stavovima što znači da sa porastom istraživanja identiteta idu zdraviji seksualni stavovi ($p < 0,05$). Seksualni stavovi su u korelaciji sa dimenzijama afektivne vezanosti izbegavanje i anksioznost, s tim što viši skorovi na izbegavanju ukazuju na manje zdrave seksualne stavove, a viši skorovi na anksioznosti ukazuju na zdravije seksualne stavove ($p < 0,01$). Takođe, anksioznost je u pozitivnoj vezi srednje jačine sa istraživanjem identiteta ($p < 0,01$). Seksualno rizično ponašanje u negativnoj korelaciji sa seksualnim stavovima, kao i sa dimenzijom afektivne vezanosti – anksioznost, dok je u pozitivnoj korelaciji sa dimenzijom izbegavanja. Dimenzije afektivne vezanosti Anksioznost ($\beta = 0,309$; $p < 0,01$) i Izbegavanje ($\beta = -0,375$; $p < 0,01$), kao i struktura porodice ($\beta = 0,260$; $p < 0,01$) su se pokazali kao statistički značajni prediktori kriterijumske varijable Seksualni stavovi, dok je dimenzija afektivne vezanosti Anksioznost statistički značajan prediktor Istraživanja identiteta ($\beta = 0,540$; $p < 0,01$). Seksualno rizično ponašanje se može predvideti na osnovu prediktora Seksualni stavovi i Godine ($p < 0,05$). Zdraviji seksualni stavovi su u negativnoj vezi sa seksualno rizičnim ponašanjem, dok sa većim brojem godina ide i izraženije seksualno rizično ponašanje.

Ključne reči: afektivna vezanost, traženje identiteta, seksualni stavovi, seksualno ponašanje

UVOD

Identitet i intimnost u adolescenciji

Tokom sredine perioda adolescencije, razvojni procesi evoluiraju kada mladi počnu da formiraju identitet, iniciraju romantične odnose i istražuju seksualnost (Montgomery, 2005; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015). Pozivajući se na teorije vezivanja i formiranja identiteta, naučnici su nedavno počeli da uviđaju značaj razmatranja povezanosti između intimnosti i identiteta u adolescenciji (Pittman, Keiley, Kerpelman & Vaughn, 2011; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015). U studiji *The role of romantic attachment security and dating identity exploration in understanding adolescents' sexual attitudes and cumulative sexual risk-taking* (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015) ispitana je veza između partnerske afektivne vezanosti, istraživanja identiteta, seksualnih stavova i ponašanja. U ovom istraživanju isti ovi koncepti biće istraženi na srpskom uzorku.

Dva centralna zadatka adolescencije su formiranje identiteta i razvoj intimnih odnosa (Dyk & Adams, 1987). Obe teorije vezivanja, Meri Ejinsvort i Bolbija (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969), kao i Eriksonova (1968) teorija faza psihosocijalnog razvoja imaju svoje korene u odnosima tokom ranog detinjstva, međutim teorija vezivanja naglašava da sposobnost za bliskost potiče od najranijeg odnosa između odojčeta i majke, dok Eriksonova teorija stadijuma razvoja naglašava formiranje identiteta u adolescenciji sa porastom važnosti intimnosti u ranom odraslom dobu. Razmatrajući ove teorije, neki naučnici tvrde da se identitet i razvoj intimnosti mogu ponovo javiti tokom adolescencije (Pittman et al., 2011; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015). Zaista, istraživanja pokazuju da su osećanja bliskosti, podrške ili sigurnosti u bliskim odnosima (sa porodicom, vršnjacima ili partnerom) kod adolescenata povezani sa naporima da se formira identitet (Avila, Cabral & Matos, 2012; Pittman, Kerpelman, Soto & Adler-Baeder, 2012). Druge studije pokazuju povezanost između psihosocijalne intimnosti i formiranja identiteta. Zajednički razvoj identiteta i intimnosti preklapaju se posebno u domenu partnerskih odnosa i oba, traganje za identitetom i sigurna afektivna vezanost, mogu imati implikacije na odluku o tome kako i sa kim istražiti seksualnost (Kerpelman et al., 2013; Tracy et al., 2003; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015).

Partnerska afektivna vezanost

Romantične veze u adolescenciji najbolje se mogu razumeti pomoću teorije afektivnog vezivanja odraslih. Akumulirana iskustva u bliskim odnosima oblikuju mentalne percepcije sebe kao vrednog pažnje i ljubavi i odražavaju individualne razlike u pogledu osećanja i ponašanja u tim odnosima (Mikulincer & Shaver, 2007). Odrasli se, takođe, osećaju bezbednije i sigurnije kada im je partner u blizini, dostupan i pun razumevanja. Pod takvim okolnostima partner može da služi kao sigurna baza iz koje se istražuje okolina ili učestvuje u kreativnim projektima. Vrste individualnih razlika primećenih u odnosima dete-majka slične su individualnim razlikama identifikovanim u partnerskim odnosima (Hazan & Shaver, 1987). Afektivna vezanost može uticati na motive adolescenata za angažovanje u seksualnim i romantičnim vezama, i može se proceniti na dva kontinuumu dimenzija izbegavanja i anksioznosti, gde veće izbegavanje i anksioznost pokazuju manju sigurnost. Izbegavanje se definiše kao strah od emocionalne intimnosti i održavanje distance u romantičnim vezama. Viši skorovi na dimenziji izbegavanje povezani su sa izborom partnera na osnovu seksualne privlačnosti (Schachner & Shaver, 2004) i povezani su sa štetnim rezultatima po seksualno zdravlje, kao što je, usputni seks i nekorišćenje kontraceptivnih sredstava (Tracy et al., 2003; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015). Dimenzija anksioznosti ukazuje na nedostatak poverenja da je ljubav obostrana i odgovarajuću tendenciju da se partner zadrži u vezi po svaku cenu (Mikulincer & Shaver, 2007). Visoka anksioznost je povezana sa seksualnim motivima koji su usmereni na zadovoljavanje partnera i sprečavanje napuštanja (Schachner & Shaver, 2004), a u adolescenciji je povezana sa visokim stopama seksualne aktivnosti, ali niskom efikasnošću u kontroli seksualnih iskustava (Tracy et al., 2003; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015). Mladi kod kojih je visoko izražena anksioznost imaju negativnije stavove prema upotrebi kondoma i koriste ih ređe (Feeney, Peterson, Gallois & Terry, 2000). Kod adolescenata afektivna vezanost može biti povezana sa mnogim intervenišućim faktorima koji su bliži seksualnom ponašanju poput traganja za identitetom u domenu emotivnih veza (Pittman et al., 2012) i seksualnim stavovima (Feeney et al., 2000).

Istraživanje identiteta u ljubavnim vezama

Istraživanje nečijeg identiteta u domenu partnerskih veza podrazumeva ispitivanje ličnih filozofija i vrednosti o tome šta znači biti deo emotivne veze i pogleda na nečije trenutne ili buduće veze (Pittman et al., 2012). Generalno gledano, više istraživanja identiteta povezano je sa fleksibilnijim planiranjem i mentalnim strategijama za uspeh u socijalnim situacijama (Nurmi, Berzonsky, Kinney & Tammi, 1999). Možda istraživanje identiteta u domenu emotivnih veza unapređuje postepeni put u razvoju veze takav da se povećana intimnost u ponašanju pojavljuje kada se razvije privrženost. Takvi putevi koji polako grade intimnost povezuju se sa niskim nivoom uključivanja u rizična seksualna ponašanja (De Graaf, Vanwesenbeeck, Meijer, Woertman & Meeus, 2009). Tako, istraživanje identiteta u emotivnim vezama može biti i zaštitni faktor kod seksualnih ishoda (Kerpelman et al., 2013), pa ipak, nekoliko studija uzima u obzir identitet u emotivnim odnosima pri ispitivanju adolescentskih stavova i ponašanja u seksu (Bartle-Haring, 1997). Pored toga, moguće je i da istraživanje identiteta u ljubavnim vezama utiče na adolescentske seksualne stavove koji, sa druge strane, proksimalnije utiču na seksualno ponašanje. Uzevši ih zajedno, i identitet i emotivna vezanost mogu imati ulogu u objašnjavanju adolescentskih seksualnih stavova i ponašanja, a novije studije adolescenata u srednjim školama pokazuju da su viši nivo anksioznosti kod vezanosti i niži nivo izbegavanja u vezi sa više istraživanja identiteta u emotivnim odnosima (Kerpelman et al., 2012; Pittman et

al., 2012), što je dalje u vezi sa razvijanjem ozbiljnijih veza pre nego što dođe do seksualnog čina (Kerpelman et al., 2013). Ovi razvojni faktori imaju jasan značaj za razumevanje adolescentskih seksualnih stavova i ponašanja.

Seksualni stavovi i ponašanje

Mladi imaju stavove o seksu, bez obzira na nivo seksualnog iskustva, a stavovi o seksualnim vezama mogu uticati na izbor partnera, motive za seksualnu aktivnost i seksualno ponašanje u ljubavnom odnosu. Kada adolescenti veruju da je seks dobar način da se započne veza, imaju seksualni odnos ranije nadajući se da će na taj način unaprediti odnos (Manning, Giordano & Longmore, 2006). Nasuprot tome, verovanje da se seks treba desiti kada se stvori bliskost i privrženost u vezi povezano je sa odloženim prvim seksualnim iskustvom i upotrebom kondoma (Parkes et al., 2011). Uverenje da seksualni odnos od adolescenta formira odraslu osobu predviđa seks van bliskog odnosa (Manning et al., 2005). Spremnost da se odbije seksualna aktivnost koja je nepoželjna povezana je sa odloženom seksualnom inicijacijom, redom seksualnom aktivnošću i manje seksualnih partnera (DiClemente et al., 2001). U ovom istraživanju seksualni stavovi poput stava da seks treba da bude deo bliske veze, stava da seksualna aktivnost nije ono što adolescenta čini odraslom osobom i spremnosti za odbijanje neželjene seksualne aktivnosti – koceptualizovani su kao pokretači zdravijeg, manje rizičnog seksualnog ponašanja.

Nijedno seksualno ponašanje samo po sebi ne ukazuje direktno na izlaganje riziku; umesto toga, kumulativni indeksi rizičnog seksualnog ponašanja bolje procenjuju sveukupno preuzimanje rizika. Nedavne studije kao potencijalno rizično seksualno ponašanje navode rano stupanje u seksualne odnose, više seksualnih partnera i neupotrebljavanje kontraceptivnih sredstava (Wilson & Donenberg, 2004). Prema jednom istraživanju Centra za kontrolu i prevenciju bolesti [CDC] (2012), 63% učenika je imalo seksualni odnos do kraja srednje škole i 24% je imalo više od 4 seksualnih partnera. Rano stupanje u seksualne odnose povećava verovatnoću seksualno prenosivih infekcija i neželjene trudnoće, a ovaj rizik naročito povećava seksualni odnos sa više partnera (Kaestle, Halpern, Miller & Ford, 2005). U proceni rizika važno je uzeti u obzir i kontekst veze jer je seksualni odnos koji se desi rano u još neoformljenoj vezi povezan sa redom upotrebom kondoma s obzirom da se o korišćenju kontracepcije obično diskutuje kada su već uspostavljeni emocionalna intimnost i predanost (De Graaf et al., 2009). U ovom istraživanju će se koristiti četiri indikatora seksualno rizičnog ponašanja: *rano stupanje u seksualne odnose, veći broj seksualnih partnera, neupotreba kontraceptivnih sredstava i slučajni odnosi.*

Iskustvo u ljubavnim odnosima

Teoretski, istraživanje identiteta pod uticajem je društvenog konteksta koji pomaže u razjašnjavanju, učvršćivanju i promeni elemenata identiteta (Pittman et al., 2012). Iskustvo u ljubavnim odnosima predstavlja interpersonalni kontekst traganja za identitetom, naročito identitetom u ljubavnim odnosima (Kerpelman et al., 2013). Na osnovu iskustva u bliskim odnosima sa porodicom i prijateljima i zapažanja o romantičnim vezama, adolescenti koji nisu imali iskustva u emotivnim odnosima mogu zamisliti kako bi se osećali u emotivnoj vezi ili kako bi definisali sebe kao emotivnog partnera. Ipak, ovako puko zamišljanje može biti kvalitativno drugačije od realnog iskustva u ljubavnom odnosu.

Seksualni status

Seksualno aktivni mladi ljudi imaju više mogućnosti za istraživanje i upoznavanje sopstvenog identiteta u emotivnim odnosima i seksualnih stavova. Oni, takođe imaju popustljivije stavove što se seksa tiče od seksualno neaktivnih mladih (Parkes et al., 2011). Tracy (Tracy et al. 2003; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015) je utvrdio da je veza između afektivne vezanosti i stavova prema seksu oblikovana u zavisnosti od toga da li je osoba seksualno aktivna ili nije. Negativni stavovi o seksu su češći kod osoba sa izraženom aksioznošću koje su seksualno aktivne i kod osoba sa izraženom dimenzijom izbegavanja koje nisu seksualno aktivne.

Pol

Dosadašnja istraživanja pokazuju da se muškarci i žene adolescenti razlikuju u seksualnim stavovima i seksualno rizičnom ponašanju (Petersen & Hyde, 2011). Žene su manje sklone povremenim, neromantičnim seksualnim odnosima (Manning et al., 2005) i imaju manje seksualnih partnera (Petersen & Hyde, 2011). Od žena se očekuje da se okupiraju emocionalnim aspektom u vezi, dakle, da se upuštaju u romantične veze pa tako da pri

seksualnom odnosu one reflektuju svoju vezu (dijadu) koja je znak ljubavi i pozitivnih osećanja koja ona gaji prema svom partneru i on prema njoj. Muškarci uglavnom naglašavaju užitak i zadovoljstvo koje donosi seksualni odnos sam po sebi (Birnbaum & Laser-Brandt, 2002).

Pol je važan i kada je u pitanju afektivna vezanost i identitet. Među mladima, sigurna afektivna vezanost predviđa zdrave stavove o seksu (na primer, pozitivno mišljenje o upotrebi kontraceptivnih sredstava), ali ova povezanost je izraženija kod mladića nego kod devojaka (Feeney et al., 2000). Slično tome, mladići koji još tragaju za svojim identitetom u ljubavnim odnosima će imati više veza pre nego što imaju seksualni odnos (Kerpelman et al., 2013).

METOD

Problem istraživanja

Osnovni problem istraživanja je ispitivanje da li se i kako na osnovu dimenzija afektivne vezanosti (izbegavanje i anksioznost) i traganja za identitetom u emotivnim odnosima mogu predvideti seksualni stavovi i seksualno rizično ponašanje kod adolescenata.

Hipoteze istraživanja

H1: Očekuje se statistički značajna povezanost između dimenzija afektivne vezanosti (izbegavanje i anksioznost), istraživanja identiteta, seksualnih stavova i seksualno rizičnog ponašanja.

H2: Očekuje se da se na osnovu modela koji čini skup prediktora (anksioznost, izbegavanje, istraživanje identiteta, seksualni stavovi, godine, struktura porodice i religioznost) mogu statistički značajno predvideti Seksualni stavovi.

H3: Očekuje se da se na osnovu dimenzija afektivne vezanosti (izbegavanje i anksioznost) može statistički značajno predvideti Istraživanje identiteta.

H4: Očekuje se da se na osnovu modela koji čini skup prediktora (anksioznost, izbegavanje, istraživanje identiteta, seksualni stavovi, godine, struktura porodice i religioznost) može statistički značajno predvideti Seksualno rizično ponašanje.

H5: Očekuje se da postoji uloga iskustva u emotivnim odnosima i pola u povezanosti između prethodnih varijabli.

Varijable i instrumenti

Partnerska afektivna vezanost

Dve dimenzije (izbegavanje i anksioznost) operacionalizovane su skorovima na *Upitniku za procenu partnerske afektivne vezanosti* (Experiences in Close Relationships Scale: Brennan, Clark & Shaver, 1998). 18 stavki se odnosi na dimenziju izbegavanja, a 18 na dimenziju anksioznosti. Pri odgovaranju na tvrdnje ispitanici se podstiču da odgovaraju razmišljajući o ljubavnim odnosima uopšte, ne o konkretnoj vezi. Primer tvrdnje za dimenziju izbegavanja je: *Radije nisam previše blizak sa partnerom*, primer za dimenziju anksioznosti je *Potrebna mi je potvrda da sam voljen/a od strane partnera*. Ispitanici odgovaraju na petostepenoj skali Likertovog tipa. Pouzdanost interne konzistencije za dimenziju izbegavanje iznosi $\alpha=0,870$, a za anksioznost $\alpha=0,893$.

Istraživanje identiteta u emotivnim vezama

Ova varijabla merena je pomoću tri stavke iz upitnika *Relational Exploration in Depth subscale of the Utrecht-Management of Identity Commitments Scale* (Crocetti, Rubini & Meeus, 2008). Ispitanici su odgovarali na Likertovoj skali sa 5 stupnja, pri čemu viši skorovi ukazuju na veće istraživanje identiteta u emotivnim odnosima. Na primer: *Ulažem dosta napora da saznam nove informacije o svom partneru*. Pouzdanost interne konzistencije je niska $\alpha=0,592$.

Seksualni stavovi

Ova varijabla operacionalizovana je sumom odgovora na 7 pitanja preuzetih iz *An evaluation of a relationship education curriculum* (Gardner, Giese & Parrott, 2004). Izjave se odnose na emotivnu povezanost sa partnerom pre seksualnog odnosa (na primer: *U budućoj vezi nameravam da sačekam sa seksualnim odnosom dok ne osetim emotivnu povezanost sa partnerom*), ograničenje neželjene seksualne aktivnosti (na primer: *U budućoj vezi nameravam da kažem "ne" ukoliko osećam pritisak da imam seks*) i relevantnost seksualne aktivnosti za status odraslog (na primer: *Mladić/devojka mojih godina koji ima seksualni odnos dokazuje da je odrastao muškarac/žena*).

Učesnici su odgovarali na skali Likertovog tipa od 5 stupnja, pri čemu više ocene označavaju zdravije seksualne stavove koji se odnose na posvećenost, ličnu kontrolu i nizak socijalni pritisak. Pouzdanost interne konzistencije je niska $\alpha=0,582$.

Rizično seksualno ponašanje

Ukupno seksualno rizično ponašanje dobija se odgovorom na 4 pitanja. Ispitanici su imali zadatak da odgovore na pitanja – kada su prvi put stupili u seksualni odnos (ponudeni odgovori su raspoređeni od 9 godina i manje do 16 godina i više), koliko su seksualnih partnera imali (od jednog do pet i više), koliko često koriste zaštitu tokom seksualnih odnosa (1- uvek, 2 – u više od polovine slučajeva, 3 – oko polovine slučajeva, 4 – u manje od polovine slučajeva, 5 – nikada) i u koliko ozbiljnoj vezi su bili pre nego što su imali seksualni odnos sa poslednjim seksualnim partnerom (1 – nisam bio/la u vezi; 4 – ozbiljna veza, upućeni smo jedno na drugo). Varijabla koja reprezentuje seksualno rizično ponašanje dobijena je na sledeći način: najpre, najmanje rizična opcija kodirana je kao 0, sve ostale opcije su 1 (prvi seksualni odnos sa 16 i više godina, jedan seksualni partner, upotreba zaštite uvek i ozbiljna veza kodirani su sa 0, sve ostale opcije – u većoj meri rizične kodirane su jedinicom); potom je suma skorova na 4 pitanja rangirana od 0 (najmanji rizik) do 4 (najveći rizik).

Tabela 1. Struktura uzorka prema sklonosti ka seksualno rizičnom ponašanju

	Broj ispitanika	%
Najmanji rizik	7	7,1
1.00	19	19,4
2.00	37	37,8
3.00	30	30,6
Najveći rizik	5	5,1
Ukupno	98	100,0

Najveći broji ispitanika je koncentrisan oko srednje izraženog seksualno rizičnog ponašanja. Najmanji rizik identifikovan je kod 7.1% ispitanika, a najveći rizik kod 5.1%.

Registrovane varijable

- Pol
- Iskustvo u ljubavnim vezama (*Da li ste ikada bili u ljubavnoj vezi koja je trajala duže od mesec dana? i Da li ste trenutno u ljubavnoj vezi?*).
- Religioznost (Da li ste pobornik posebne religije ili duhovnog sistema verovanja?) Religiozni adolescenti su manje seksualno aktivni (Abma, Martinez & Copen, 2010; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015).
- Struktura porodice (živim u potpunoj porodici / drugi odgovor). Adolescenti koji žive u potpunoj porodici imaju manje šanse da se uključe u seksualno rizična ponašanja (Pearson, Mueller & Frisco, 2006; prema McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015).
- Godine starosti - Stariji adolescenti se češće nego mlađi uključuju u seksualnu aktivnost (CDC, 2012; Kaestle et al., 2005).

Uzorak

Uzorak obuhvata 101 ispitanika, starosti od 16 do 19 godina. Pitanjem *Da li ste ikada imali seksualne odnose* identifikovali smo ispitanike koju su nevini i one koji nisu. Svega 3 ispitanika je odgovorilo da nije imalo seksualne odnose, 98 je imalo. S obzirom na takav odnos seksualno aktivnih pojedinaca prema seksualno neaktivnima, analiza će biti rađena samo na poduzorku seksualno aktivnih.

REZULTATI

Tabela 2. Deskriptivno statistička analiza

	N	Minimum	Maximum	AS	SD
Seksualni stavovi	98	7,00	35,00	22,14	4,81

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Seksualno rizično ponašanje	98	0,00	4,00	2,07	0,99
Istraživanje identiteta	98	3,00	13,00	8,12	2,39
Izbegavanje	98	24,00	70,00	42,88	10,45
Anksioznost	98	18,00	83,00	46,34	13,04

U tabeli su prikazane prosečne vrednosti i odstupanja od prosečnih vrednosti osnovnih varijabli istraživanja. Najmanja vrednost koju ispitanici postižu kada su seksualni stavovi u pitanju jednaka je teorijskom minimumu (7) i ukazuje na potpuno odsustvo zdravih seksualnih stavova, a maksimalna vrednost je 35 što ukazuje na sklonost zdravim seksualnim stavovima. Prosečno postignuće na ovoj varijabli je malo iznad teorijskog proseka AS=22,14 (4,81).

U tabeli 1 je prikazana struktura uzorka prema sklonosti seksualno rizičnom ponašanju. Prosečno postignuće iznosi 2,07 (0,99) što ukazuje na prosečno izraženo seksualno rizično ponašanje.

Prosečna vrednost koju ispitanici postižu odgovorom na tri pitanja kojima je definisano traženje identiteta iznosi AS=8,12 (2,39).

Na dimenziji afektivne vezanosti Izbegavanje ispitanici postižu minimalnu vrednost 24 i maksimalnu 70, AS=42,88 (10,45), a na dimenziji Anksioznost raspon skorova je od 18 do 83, a prosečna vrednost AS=46,34 (13,04).

Tabela 3. Povezanost između osnovnih varijabli istraživanja

		Seksualni stavovi	Seksualno rizično ponašanje	Istraživanje identiteta	Izbegavanje
Seksualno rizično ponašanje	r	-0,352**	1		
	p	0,000			
	N	98	98		
Istraživanje identiteta	R	0,220*	-0,146	1	
	p	0,029	0,151		
	N	98	98	98	
Izbegavanje	r	-0,380**	0,238*	-0,016	1
	p	0,000	0,018	0,873	
	N	98	98	98	98
Anksioznost	r	0,270**	-0,203*	0,532**	0,109
	p	0,007	0,045	0,000	0,284
	N	98	98	98	98

*p<0,05 **p<0,01

Istraživanje identiteta je u pozitivnoj korelaciji sa seksualnim stavovima što znači da sa porastom istraživanja identiteta idu zdraviji seksualni stavovi (statistički značajno na nivou 0,05). Seksualni stavovi su u korelaciji sa dimenzijama afektivne vezanosti izbegavanje i anksioznost, s tim što viši skorovi na izbegavanju ukazuju na manje zdrave seksualne stavove, a viši skorovi na anksioznosti ukazuju na zdravije seksualne stavove (statistički značajno na nivou 0,01). Takođe, anksioznost je u pozitivnoj vezi srednje jačine sa istraživanjem identiteta (značajno na nivou 0,01). Seksualno rizično ponašanje u negativnoj korelaciji sa seksualnim stavovima, kao i sa dimenzijom afektivne vezanosti – anksioznost, dok je u pozitivnoj korelaciji sa dimenzijom izbegavanja.

Tabela 4. Predikcija seksualnih stavova

Model	R	R ²	Adaptirano R ²	p
1	0,559	0,312	0,267	0,000

Prediktorske varijable: religioznost, izbegavanje, anksioznost, istraživanje identiteta, struktura porodice, godine

Kriterijumska varijabla: seksualni stavovi

Model koji čini skup prediktora (anksioznost, izbegavanje, istraživanje identiteta, godine, struktura porodice i religioznost) objašnjava 31% kriterijumske varijable – *Seksualni stavovi* (statistički značajno na nivou 0,01).

Koeficijent multiple korelacije ($R=0,559$) ukazuje na linearnu povezanost srednjeg intenziteta između prediktorskih i kriterijumske varijable.

Tabela 5. Prikaz regresionih koeficijenata (nestandardizovani koeficijent, standardna greška i standardizovani β koeficijent)

Model	Nestandardizovani koeficijenti B (S.E.)	Standardizovani koeficijenti β	p
Anksioznost	0,114 (0,03)	0,309	0,005
Izbegavanje	-0,173 (0,04)	-0,375	0,000
1 Istraživanje identiteta	0,186 (0,20)	0,092	0,376
Godine	0,172 (0,15)	0,100	0,270
Struktura porodice	2,579 (0,89)	0,260	0,005
Religioznost	-0,277 (0,88)	-0,028	0,755

U tabeli su prikazani pojedinačni doprinosi prediktorskih varijable predikciji kriterijumske varijable *Seksualni stavovi*. Dimenzije afektivne vezanosti *Anksioznost* ($\beta=0,309$; $p<0,01$) i *Izbegavanje* ($\beta=-0,375$; $p<0,01$), kao i struktura porodice ($\beta=0,260$; $p<0,01$) su u statistički značajnoj korelaciji sa kriterijumskom varijablom.

Tabela 6. Predikcija istraživanja identiteta

Model	R	R ²	Adaptirano R ²	p
1	0,537	0,289	0,274	0,000

Prediktorske varijable: Izbegavanje, Anksioznost

Kriterijumska varijabla: Istraživanje identiteta

Model koji čine dimenzije afektivne vezanosti *Izbegavanje* i *Anksioznost* objašnjava 28% varijanse kriterijumske varijable *Istraživanje identiteta* (statistički značajno na nivou 0,01). Koeficijent multiple korelacije ($R=0,537$) ukazuje na linearnu povezanost srednjeg intenziteta između prediktorskih i kriterijumske varijable.

Tabela 7. Prikaz regresionih koeficijenata (nestandardizovani koeficijent, standardna greška i standardizovani β koeficijent)

Model	Nestandardizovani koeficijenti B (S.E.)	Standardizovani koeficijenti β	p
1 Anksioznost	0,099 (0,02)	0,540**	0,000
Izbegavanje	-0,017 (0,02)	-0,075	0,388

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Dimenzija afektivne vezanosti *Anksioznost* je statistički značajan prediktor *Istraživanja identiteta* ($\beta=0,540$; $p<0,01$). Ova korelacija je pozitivnog usmerenja i srednje vrednosti. Dimenzija *Izbegavanje* ne korelira statistički značajno sa istraživanjem identiteta.

Tabela 8. Predikcija seksualno rizičnog ponašanja

Model	R	R ²	Adaptirano R ²	p
1	0,466	0,217	0,156	0,002

Tematski zbornik radova „Mentalno zdravlje u zajednici“

Prediktorske varijable: religioznost, seksualni stavovi, godine, istraživanje identiteta, struktura porodice, izbegavanje, anksioznost

Kriterijumska varijabla: seksualno rizično ponašanje

Model koji čini skup prediktora (anksioznost, izbegavanje, istraživanje identiteta, seksualni stavovi, godine, struktura porodice i religioznost) objašnjava 21% kriterijumske varijable – *Seksualno rizično ponašanje* (statistički značajno na nivou 0,01). Koeficijent multiple korelacije ($R=0,466$) ukazuje na linearnu povezanost srednjeg intenziteta između prediktorskih i kriterijumske varijable.

Tabela 9. Prikaz regresionih koeficijenata (nestandardizovani koeficijent, standardna greška i standardizovani β koeficijent)

Model	Nestandardizovani koeficijenti B (S.E.)	Standardizovani koeficijenti β	p
Anksioznost	-0,010 (0,00)	-0,133	0,270
Izbegavanje	0,017 (0,01)	0,175	0,101
Istraživanje identiteta	0,003 (0,05)	0,008	0,941
1 Seksualni stavovi	-0,057 (0,02)	-0,274	0,017
Godine	0,074 (0,03)	0,208	0,036
Struktura porodice	0,035 (0,20)	0,017	0,865
Religioznost	-0,229 (0,19)	-0,113	0,246

Od prediktora koji ulaze u regresioni model, *Seksualni stavovi* i *Godine* statistički značajno koreliraju sa *Seksualno rizičnim ponašanjem* (statistički značajno na nivou 0,05). Zdraviji seksualni stavovi su u negativnoj vezi sa seksualno rizičnim ponašanjem, dok sa većim brojem godina ide i izraženije seksualno rizično ponašanje.

Tabela 10. Predikcija seksualnih stavova u zavisnosti od iskustva u ljubavnim odnosima

	Manje iskustva u ljubavnim vezama N=42		Više iskustva u ljubavnim vezama N=59	
Sažetak modela	$R^2=0,239$ $p=0,015$		$R^2=0,181$ $p=0,011$	
Model	B (S.E.)	β	B (S.E.)	β
1 Istraživanje identiteta	-0,298(0,40)	-0,137	0,243 (.26)	0,128
Izbegavanje	-0,077 (0,06)	-0,177	-0,225 (.06)	-0,412**
Anksioznost	0,189 (0,06)	0,529**	0,022 (.05)	0,057

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Prikazani rezultati ukazuju da je kod ispitanika koji imaju malo ili nemaju iskustva u ljubavnim vezama (nisu imali vezu dužu od meseca dana) dimenzija *Anksioznost* statistički značajan prediktor seksualnih stavova ($\beta=0,529$; $p<0,01$), dok je kod ispitanika koji imaju više iskustva u ljubavnim odnosima dimenzija *Izbegavanje* statistički značajan prediktor seksualnih stavova ($\beta=-0,412$; $p<0,01$).

Tabela 11. Predikcija seksualnih stavova u zavisnosti od pola

	Muški pol N=36	Ženski pol N=65
--	-------------------	--------------------

Sažetak modela		R ² =0,277 p =0,015		R ² =0,023 p =0,693		
Model	B (S.E.)	β	B (S.E.)	β		
1	Istraživanje identiteta	0,309 (0,36)	0,148	-0,008 (0,24)	-0,005	
	Izbegavanje	-0,091 (0,06)	-0,206	-0,044 (0,04)	-0,120	
	Anksioznost	0,153 (0,07)	0,359*	0,036 (0,04)	0,120	

*p<0,05 **p<0,01

Regresioni model koji čine dimenzije afektivne vezanosti (izbegavanje i anksioznost) i istraživanje identiteta statistički značajno objašnjava 27% varijanse kriterijumske varijable – *Seksualni stavovi* i to na poduzorku ispitanika muškog pola. Od prediktorskih varijabli, jedino *Anksioznost* ima statistički značajan doprinos predikciji seksualnih stavova (β=0,359; p<0,05).

Tabela 12. Predikcija Istraživanja identiteta u zavisnosti od iskustva u ljubavnim vezama

		Manje iskustva u ljubavnim vezama N=42		Više iskustva u ljubavnim vezama N=59		
Sažetak modela		R ² =0,427 p =0,000		R ² =0,211 p =0,001		
Model	B (S.E.)	β	B (S.E.)	β		
1	Izbegavanje	-0,041(0,02)	-0,206	0,023 (0,03)	0,079	
	Anksioznost	0,100 (0,02)	0,608**	0,091 (0,02)	0,447**	

*p<0,05 **p<0,01

Model koji čine dimenzije afektivne vezanosti (izbegavanje i anksioznost) objašnjava 42% varijanse Istraživanje identiteta na poduzorku ispitanika koji nemaju dovoljno iskustva u ljubavnim odnosima i 21% varijanse na poduzorku ispitanika koji imaju više iskustva u ljubavnim odnosima. Dimenzija *Anksioznost* je i na jednom i na drugom poduzorku statistički značajan prediktor.

Tabela 13. Predikcija Istraživanja identiteta u zavisnosti od pola

		Muški pol N=36		Ženski pol N=65		
Sažetak modela		R ² =0,265 p=0,001		R ² =0,278 p= 0,000		
Model	B (S.E.)	β	B (S.E.)	β		
1	Izbegavanje	-0,032 (0,03)	-0,152	-0,026 (0,02)	-0,116	
	Anksioznost	0,097 (0,03)	0,474**	0,098 (0,02)	0,534**	

*p<0,05 **p<0,01

Dimenzija *Anksioznost* je, takođe, statistički značajan prediktor istraživanja identiteta i na poduzorku ispitanika muškog i ženskog pola.

DISKUSIJA

Ovo istraživanje predstavlja repliku studije *The role of romantic attachment security and dating identity exploration in understanding adolescents' sexual attitudes and cumulative sexual risk-taking* (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015) u kojoj je ispitana veza između partnerske afektivne vezanosti, istraživanja identiteta, seksualnih stavova i ponašanja. Uzorak ovog istraživanja je obuhvatio 101 ispitanika starosti od 16 do 19 godina. S obzirom na mali broj ispitanika koji su negativno odgovorili na pitanje *Da li ste imali seksualne odnose*, u istraživanje su uključeni samo oni ispitanici koji su seksualno aktivni. Takođe, iz originalnog istraživanja, izbačena je varijabla – *rasna pripadnost* s obzirom da se ispitanici nisu razlikovali po tom kriterijumu.

Ispitivanje korelacije između osnovnih varijabli uključenih u istraživanje je pokazalo da je *Istraživanje identiteta* u pozitivnoj korelaciji sa seksualnim stavovima što znači da sa porastom istraživanja identiteta idu zdraviji seksualni stavovi. *Seksualni stavovi* su u korelaciji sa dimenzijama afektivne vezanosti izbegavanje i anksioznost, s tim što viši skorovi na izbegavanju ukazuju na manje zdrave seksualne stavove, a viši skorovi na anksioznosti ukazuju na zdravije seksualne stavove. *Seksualno rizično ponašanje* je u negativnoj korelaciji sa seksualnim stavovima, kao i sa dimenzijom afektivne vezanosti – anksioznost, dok je u pozitivnoj korelaciji sa dimenzijom izbegavanja. Poređenje sa rezultatima istraživanja čija je ovo replika, ukazuje da je dimenzija afektivne vezanosti anksioznost na srpskom uzorku u pozitivnoj vezi sa zdravim seksualnim stavovima i negativnoj sa seksualno rizičnim ponašanjem, dok je na američkom uzorku pozitivno povezana sa seksualno rizičnim ponašanjem i negativno sa seksualnim stavovima, mada ta korelacija nije statistički značajna (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015). Prema nalazima istraživanja prikazanih u teorijskom pregledu viši skorovi na dimenziji izbegavanje povezani su sa izborom partnera na osnovu seksualne privlačnosti (Schachner & Shaver, 2004) i povezani su sa sklonošću neobaveznom seksu i nekorišćenju kontraceptivnih sredstava (Manning, Longmore & Giordano, 2005) što može biti pokazatelj potencijalno seksualno rizičnog ponašanja. Takođe, *Anksioznost* je u pozitivnoj vezi sa istraživanjem identiteta. Oni pojedinci kod kojih je izražena dimenzija afektivne vezanosti Anksioznost u partnerski odnos ulaze sa pozicije sopstvene manje vrednosti. Simbiotski se vezuju za partnera, neumoljivo ga kontrolišu i stalno su opterećeni pitanjem da li su voljeni od strane partnera. Ovakav obrazac ponašanja može biti u vezi sa intenzivnijim traženjem identiteta i traženjem odgovora i potvrde o uspešnosti sopstvene veze od strane drugih ljudi.

Na osnovu modela koji čine dimenzije afektivne vezanosti anksioznost i izbegavanje, istraživanje identiteta, godine starosti, religioznost i struktura porodice moguće je objasniti 31% varijanse kriterijumske varijable – *Seksualni stavovi*. Anksioznost je u pozitivnoj vezi sa zdravijim seksualnim stavovima što je suprotno rezultatima dobijenim u prethodnom istraživanju. Izbegavanje je u negativnoj vezi sa zdravijim seksualnim stavovima. Struktura porodice se takođe pokazala kao značajan prediktor zdravijih seksualnih stavova. Ispitanici iz potpunih porodica su skloni zdravijim seksualnim navikama. Iako nije pravilo, može se pretpostaviti da život u potpunoj porodici nosi pojačan stepen kontrole, jer oba roditelja imaju obrazovno-vaspitnu ulogu, kao i da je psihoseksualni razvoj tekao bez ometanja u smislu gubitka roditelja, razvoda i sličnih trauma. Viši skorovi na izbegavanju ukazuju da će ispitanici imati manje zdrave seksualne stavove. Ako se pozovemo na rezultate prethodnih istraživanja koja kažu da su viši skorovi na dimenziji izbegavanje povezani sa izborom partnera na osnovu seksualne privlačnosti i povezani sa štetnim posledicama po seksualno zdravlje može se pretpostaviti da će imati i manje zdrave seksualne stavove. Na osnovu nalaza prethodnih istraživanja (Schachner & Shaver, 2004) koji ukazuju da je visoka anksioznost povezana sa seksualnim motivima koji su usmereni na zadovoljavanje partnera i sprečavanje napuštanja očekivano je da će ovi pojedinci u cilju zaštite svoje ljubavne veze pristajati na seksualni odnos i onda kad im to ne prija i da će seksualna aktivnost imati za cilj zadržavanje partnera, a ne slediti kao deo emotivne bliskosti sa partnerom što su odlike manje zdravih seksualnih stavova. Ipak rezultat je pokazao da ova pretpostavka nije ispunjena, te da se na osnovu više anksioznosti mogu objasniti zdraviji seksualni stavovi. Zdravi seksualni stavovi u ovom istraživanju definisani su posvećenošću i bliskim emotivnim odnosom pre upuštanja u seksualni odnos, ličnom kontrolom (odlaganje seksualnog odnosa) i niskim socijalnim pritiskom, a odgovori na pitanja kojima se procenjuju rezultat su lične percepcije i samoocene ispitanika. Visoko anksiozni pojedinci nesvesno mogu koristiti seks kao sredstvo za zadržavanje partnera pored sebe, ali njihov lični doživljaj jeste da se nalaze u izuzetno bliskoj vezi, kao i da ne zadovoljavaju samo potrebe partnera, već i svoje lične potrebe. Ono što je važno napomenuti kada je ovaj nalaz u pitanju jeste da je ovaj odnos između visoke anksioznosti zdravih seksualnih stavova izražen samo kod mladića u uzorku.

Na osnovu regresionog modela koji čine dimenzije afektivne vezanosti izbegavanje i anksioznost može se objasniti 28% zavisne varijable – *Istraživanje identiteta*. Dimenzija *anksioznost* je statistički značajno povezana sa istraživanjem identiteta. Ova korelacija je pozitivnog usmerenja i srednje vrednosti. Dimenzija izbegavanje ne korelira statistički značajno sa istraživanjem identiteta. Ovaj rezultat potvrđuje rezultate originalnog istraživanja (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015), kao i nalaza koji ukazuju da dimenzija anksioznosti može motivisati adolescente da intenzivnije razmišljaju o svom identitetu u ljubavnim odnosima (Pittman et al., 2012). Pol i iskustvo u ljubavnim odnosima nisu imali uticaja na ovakav rezultat.

Od prediktora koji ulaze u regresioni model, *seksualni stavovi i godine* statistički značajno koreliraju sa seksualno rizičnim ponašanjem. Zdraviji seksualni stavovi su u negativnoj vezi sa seksualno rizičnim ponašanjem, dok sa većim brojem godina ide i izraženije seksualno rizično ponašanje. Ovaj rezultat samo delimično potvrđuje nalaze originalnog istraživanja. I u istraživanju autora McElwain-a i saradnika (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015) pronađena je negativna veza između seksualnih stavova i seksualno rizičnog ponašanja, ali godine nisu bile statistički značajan prediktor. Sa druge strane, kao značajan prediktor pokazala se rasna pripadnost, varijabla koja nije bila uključena u ovo istraživanje. Iako se na osnovu teorijskog pregleda očekivalo da će sigurna afektivna vezanost i istraživanje identiteta biti značajni prediktori preuzimanja rizika u socijalnim situacijama, rezultati nisu potvrdili direktnu povezanost između ovih konstrukata. Međutim, indirektno, preko uticaja na seksualne stavove može postojati veza između dimenzija afektivne vezanosti i seksualno rizičnog ponašanja. Zdravi seksualni stavovi, koji podrazumevaju seks u već izgrađenom emotivnom odnosu, kontrolu seksualne aktivnosti, kao i odlaganje seksualnog odnosa kada ne postoji želja za tim značajan su prediktor manje rizičnog seksualnog ponašanja. To su osobe koje ulaze u seksualni odnos kada imaju izgrađenu vezu sa partnerom sa kojim mogu razgovarati o upotrebi kontraceptivnih sredstava i koji seks ne koriste kao sredstvo za pridobijanja partnera, već je seksualni odnos sastavni deo emotivnog odnosa.

Godine, kao statistički značajan prediktor seksualno rizičnog ponašanja mogu imati udela u preuzimanju rizika, jer stariji ispitanici imaju više seksualnog iskustva i spremniji su za upuštanje u različite seksualne aktivnosti i otkrivanje novih iskustava koji mogu nositi izvestan rizik. Na uzorku originalnog istraživanja godine se nisu pokazale kao statistički značajan prediktor seksualno rizičnog ponašanja (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015).

S obzirom na značaj adolescentnog perioda za razvoj individualnog blagostanja, seksualnog zdravlja, i započinjanja ozbiljnijih partnerskih odnosa, istraživanja ovog tipa treba da ukažu na značaj razvijanja programa obrazovanja u kojima će se diskutovati o značaju poverenja i bliskosti u seksualnim odnosima, seksualno rizičnim ponašanjima i mogućim posledicama.

Buduća istraživanja bi trebalo da ispituju kako ove varijable utiču jedne na druge tokom vremena, obuhvate različite oblike seksualnog ponašanja i uključe preciznije mere traženja identiteta u ljubavnim odnosima i seksualno rizičnog ponašanja.

LITERATURA

- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709.
- Avila, M., Cabral, J. & Matos, P. M. (2012). Identity in university students: the role of parental and romantic attachment. *Journal of Adolescence*, 35, 133-142.
- Bartle-Haring, S. (1997). The relationships among parent-adolescent differentiation, sex role orientation and identity development in late adolescence and early adulthood. *Journal of Adolescence*, 20, 553-565.
- Birnbaum, G. & Laser-Brandt, D. (2002). Gender differences in the sexual experience of heterosexual intercourse. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 11 (3-4).
- Bowlby, J. (1969). Attachment. In *Attachment and loss* (Vol. 1). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Brennan, K., Clark, C. & Shaver, P. (1998). Self-report measure of adult attachment: an integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.) *Attachment theory and close relationships* (pp. 46-76). New York: Guilford.
- Crocetti, E., Rubini, M. & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: development and validation of a three dimensional model. *Journal of Adolescence*, 31, 207-222.
- De Graaf, H., Vanwesenbeeck, I., Meijer, S., Woertman, L. & Meeus, W. (2009). Sexual trajectories during adolescence: relation to demographic characteristics and sexual risk. *Archives of Sexual Behavior*, 38, 276-282.
- DiClemente, R., Wingood, G., Crosby, R., Cobb, B., Harrington, K. & Davies, S. (2001). Parent-adolescent communication and sexual risk behaviors among African American adolescent females. *Journal of Pediatrics*, 139, 407-412.
- Dyk, P. & Adams, G. (1987). The association between identity development and intimacy during adolescence: a theoretical treatise. *Journal of Adolescent Research*, 2, 223- 235.
- Erikson, E. H. (1968). *Youth in crisis*. New York: Norton.
- Feeney, J., Peterson, C., Gallois, C. & Terry, D. (2000). Attachment style as a predictor of sexual attitudes and behavior in adolescence. *Psychology and Health*, 14, 1105-1122.
- Gardner, S., Giese, K. & Parrott, S. (2004). Evaluation of the “connections: relationships and marriage” curriculum. *Family Relations*, 53, 521-527.

- Hazan C., Shaver P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Kaestle, C., Halpern, C., Miller, W. & Ford, C. (2005). Young age at first sexual intercourse and sexually transmitter infection in adolescents and young adults. *American Journal of Epidemiology*, 161, 774-780.
- Kerpelman, J., McElwain, A., Pittman, J. & Adler-Baeder, F. (2013). Engagement in risky sexual behavior: adolescents' perceptions of self and the parent-child relationship matter. *Youth and Society*, 45, 1-25.
- Manning, W. D., Giordano, P. C. & Longmore, M. A. (2006). Hooking up: the relationship contexts of “non-relationship” sex. *Journal of Adolescent Research*, 21, 459-483.
- Manning, W. D., Longmore, M. & Giordano, P. (2005). Adolescents' involvement in non-romantic sexual activity. *Social Science Research*, 34, 384-407.
- McElwain, A., Kerpelman, J. & Pittman, J. (2015). The role of romantic attachment security and dating identity exploration in understanding adolescents' sexual attitudes and cumulative sexual risk-taking. *Journal of Adolescence*, 39, 70-81.
- Mikulincer, M. & Shaver, P. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics and change*. New York: Guilford.
- Nurmi, J. E., Berzonsky, M. D., Kinney, A. & Tammi, K. (1999). Identity processing style and cognitive attributional strategies: similarities and difference across different contexts. *European Journal of Personality*, 13, 105-120.
- Parkes, A., Henderson, M., Wight, D. & Nixon, C. (2011). Is parenting associated with teenagers' early sexual risk-taking, autonomy and relationship with sexual partners? *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 43, 30-40.
- Petersen, J. & Hyde, J. (2011). Gender differences in sexual attitudes and behaviors: a review of meta-analytic results and large datasets. *Journal of Sex Research*, 48, 149-165.
- Pittman, J. F., Kerpelman, J. L., Soto, J. B. & Adler-Baeder, F. (2012). Identity exploration in the dating domain: the role of attachment dimensions and parenting practices. *Journal of Adolescence*, 35, 1485-1500.
- Schachner, D. A. & Shaver, P. R. (2004). Attachment dimensions and sexual motives. *Personal Relationships*, 11, 179-195.
- Wilson, H. & Donenberg, G. (2004). Quality of parent communication about sex and its relationship to risky sexual behavior among youth in psychiatric care: a pilot study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 387-395.

Milica Milojković

University of Niš, Faculty of Philosophy, Department of psychology

THE ROLE OF ROMANTIC ATTACHMENT SECURITY AND DATING IDENTITY EXPLORATION IN UNDERSTANDING ADOLESCENTS' SEXUAL ATTITUDES AND CUMULATIVE SEXUAL RISK-TAKING IN SERBIA

Abstract

The main goal of this study, which is a replica of the study The role of romantic attachment security and dating identity exploration in understanding adolescents' sexual attitudes and cumulative sexual risk-taking (McElwain, Kerpelman & Pittman, 2015), is to examine the relationship between romantic attachment, dating identity exploration and sexual attitudes and behavior. The sample was consisted of 101 subjects aged 16 to 19 years. The research used the following instruments: Experiences in Close Relationships Scale: Brennan, Clark, & Shaver, 1998; Relational Exploration in the Depth Subscale of the Utrecht-Management of Identity Commitments Scale (Crocetti, Rubini & Meeus, 2008) - set of questions relating to seeking identity; An assessment of a relationship education curriculum (Gardner, Giese & Parrott, 2004) – set of questions that measure sexual attitudes and the Questionnaire designed to assess sexual risk behaviors.

The results showed that Identity exploration is in a positive correlation with Sexual attitudes, which means that with the rise of identity exploration, healthier, more conscientious attitudes are more prominent ($p < .05$). Sexual attitudes are in correlation with the dimensions of affective attachment Avoidance and Anxiety, with higher Avoidance levels indicating less healthy sexual

attitudes, and higher levels of Anxiety indicate healthier sexual attitudes ($p < .01$). Also, Anxiety is in a positive medium-strength correlation with identity exploration ($p < .01$). Sexually risky behavior in a negative correlation with sexual attitudes, as well as with the dimension of affective attachment - Anxiety, while in a positive correlation with the dimension of Avoidance. Dimensions of affective attachment Anxiety ($\beta = .309$; $p < .01$) and Avoidance ($\beta = -.375$; $p < .01$), as well as family structure ($\beta = .260$; $p < .01$) were shown as statistically significant predictors of the criterion variables Sexual attitudes, while dimension of affective attachment Anxiety is a statistically significant predictor of Identity exploration ($\beta = .540$; $p < .01$).

Sexually risky behavior can be predicted based on the predictor Sexual Attitudes and Age ($p < .05$). Healthier sexual attitudes are in a negative correlation with sexually risky behavior, while with age more and more sexually-hazardous behaviors are taking place.

Keywords: affective attachment, identity exploration, sexual attitudes, sexual behavior